

Ny medaljör

MARYANN OLARSBO

Vid förmiddagskaffet i Stugan berättade Maria för de andra kvinnorna att hon blivit utsedd av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund att bli årets medaljör. Kvinnfolket tyckte det var märkvärdigt.

Hur ofta får en kvinna av vår sort i vår tid en medalj? tyckte de, och för vad skulle hon få medalj? undrade de vidare.

Troligen för att vi bjuder besökare från tjugohundratalet hit in till Stugan och berättar hur vi kvinnor har det här på bruket. Ni vet ju att folk tycker det är märkvärdigt. Fast egentligen är det inte jag som ska ha den medaljen, den ska vi ju ha allihop... jag vet inte om jag har gjort rätt för den... den ska delas ut i Tobo... snart. Maria oroade sig.

Nu ska Maria inte vara dum! Hon är den som syns och hörs och nu ska hon allt resa till Tobo och ta emot medaljen. Prata med Post-Moni om skjuts! Som sagt – när fick ett fruntimmer från vår tid i början på nittonhundratalet en medalj! bestämde Kvinnfolket i Stugan.

Maria, sadelmakarens hustru från Lövsta-bruk, reste till Tobo och blev dekorerad av förbundets vice ordförande Kerstin Forss. Hembygdens tack för flera decenniers arbete i upplands hembygdsrörelse, löd motiveringen.

Det var en oväntad hedersbetygelse. Jag blev naturligtvis mycket glad och hedrad. Visst har jag engagerat mig i hembygdens historia och envist kämpat för landsbygden och dess värden. Tillsammans med många, många andra – aldrig att man kan göra ett avtryck ensam! Den vackra medaljen, utformad av Bror Hjorth, vill jag dela med alla dem som varit med på min resa.

Var kom det ifrån, engagemanget? Var det uppväxten i ett hem med många syskon som under ganska kärva förhållanden präglade min framtid? Eller var det skolan där jag mötte flera framsynta pedagogiska lärare, speciellt i hembygdshistoria och samhällskunskap? Lärare som sökt sig till den nya skolan i Alunda där den framtida skolreformen provades och där jag hade för månen att gå i nio år. Kanske var det från skogen som jag älskade att ströva i från tidig ålder?

Säkert är att allt detta hade jag med, när min familj en vårdag flyttade till Lövsta-bruk, från det lilla torpet i Faringe sockens utkanter. Jag hade precis slutat skolan. Pappa hade fått arbete hos friherre Carl de Geer som föreståndare för hans nya, moderna

produktionshönseri i den gamla herrgårds-ladugården. När vi for in genom portarna öppnade sig en sagovärld. De gamla träden längs den långa gatan stod i skir grönska och gav de gula husen efter den ena sidan en märklig lyster. På den andra sidan låg ett alldeles riktigt sagoslott i en stor park, hemlighetsfullt omgärdat av ett högt järnstaket. Jag blev förtrollad, här ville jag alltid bo!

För mig framstod Lövestabruk som en stad. Här fanns allt i miniatyr. Skola, sjukstuga med BB och läkare, apotek, postkontor, kyrka med egen präst och kantor, brukshandel – där det fanns allt, värdshus, café, Folkets hus med bio två gånger i veckan och dans ibland, hantverkare av olika slag, jordbruket var i drift och i växthuset fanns trädgårdsprodukter att köpa. Några bruksbor hade fortfarande boställen.

Jag kom ganska fort in i gemenskapen. Det fanns många ungdomar i min ålder. Samlingsplatsen var caféet. Här träffades vi för att diskutera dagshändelserna och framtiden, planera utflykter och upptåg. Här lärde vi oss dansa till jukeboxens musik. Till biokvällarna kom ungdomar utifrån och träffpunkten var caféet. Det var vårt andra hem.

Befolkningen i bruket fascinerade mig. Här fanns fortfarande gamla mästersmeder, hantverkare och körare från järnbruktiden. Jag, som kom utifrån, kände inte av den klasskillnad som säkert fanns. Det var någon sorts stolthet hos människorna, gub-

barna hade mycken klurighet i ögonen. De var dem man träffade ute. Ofta stannade jag och pratade med dem. De berättade om händelser från sina liv. Vad, har jag glömt, men de fyllde mig med sin bruksanda. Kvinnorna träffade jag när de kom till hönseriet där jag arbetade, för att köpa ägg. Då tog de sig tid att prata en stund.

I bruket var ett rikt föreningsliv. IOGT var den mest aktiva föreningen vid den här tiden. De flesta ungdomarna var med där, även jag lockades. Kvinnlig gymnastik startades 1960 och jag övertalades att gå en ledarutbildning. Gruppen blev en sektion under idrottsföreningen, för att senare bli en egen förening, Leufstafläckorna.

Bruket fick en ny pastor som kom att betyda mycket för oss, Birger Ekstedt. Han predikade gemenskap och han startade Lövestabruks Bygderåd, vars främsta uppgift skulle vara att ta hand om turisterna som sökte sig hit, men också att bevaka bruksbornas intressen. Året var 1963. Trots min ungdom, valdes jag till sekreterare, en lärorik syssla.

Jag gifte mig och flyttade till en ensamgård i södra Hållnäs socken, Olarsbo. Där lärde jag mig förstå bruksböndernas arbete åt bruket och deras betydelse för järnbruksdriften. Olarsbo hade från 1646 varit ett brukshemman. Naturligtvis studerade jag den historien. Jag deltidarbetade i Lövestabruk och fortsatte att delta i föreningslivet.

Skolan lades ned 1965. För att försäkra

oss om att få bedriva vår fritidsverksamhet i huset, gick föreningarna ihop och bildade en samarbetskommitté. 1973 fick vi kommunala bidrag till invändig upprustning och drift. Snart blev Skolan brukets hjärta. Bygderådet som fört en tynande tillvaro efter Birger Ekstedts bortgång 1972, införlivades med Samarbetskommittén. När postkontoret hotades med nedläggning blev det startskottet till en kamp för Lövstabruks överlevnad som ett levande samhälle. Verksamheter försvann, trots kämpandet emot, befolkningen minskade, alla ställde dock upp och en mängd arbete för våra intressen uträttades av många. Tiden präglades av en fantastisk bruksanda.

Vi startade studiecirklar i Lövstabruks historia. Vi letade material överallt, intervjuade äldre och lärde av varandra. Aldrig hade jag kunnat tro att vår historia var så omfattande och spännande. I början av 1980-talet började några av oss göra bruksvandringar för grupper, där vi berättade om livet på bruket. Genom besökarna började vi förstå Lövstabruks storhet. När Stiftelsen Leufsta bildades 1986 trodde vi att bruket skulle utvecklas till det levande samhälle vi önskade att det skulle förbli. Så blev det inte. Leufsta sjukhem, brukets största arbetsplats lades ned, trots protester. När Brukshandeln gick samma väg, kändes det som spiken slagits i. Befolkningen minskade ytterligare. En ny tid trädde in.

Nära trettio år har gått sedan dess. Sam-

arbetskommittén ombildades, medlemskap söktes i Sveriges hembygdsförbund. Namnet blev Lövsta Bygderåd. Vi har haft visioner, deltagit i projekt, mött många inspirerande människor, gjort massor av ideellt arbete. Alltid har Lövstabruk och landsbygdens överlevnad varit i prioritet. Samtidigt har vi fått vara med om många märkliga yttre skeenden som säkert kommer att ha stor betydelse för brukets bevarande som ett monument över en storhetstid i Sveriges historia. Min förhoppning inför framtiden är att det kommer att vara ett levande monument med människor som känner respekt och vördnad för dem som med sitt arbete och kapital byggt upp detta samhälle.

Jag är glad att fått vara med om denna märkliga resa.

MaryAnn Olarsbo